

ZENOBIA KNAKIEWICZ

POWIĄZANIA AKADEMII EKONOMICZNEJ W POZNANIU Z UNIWERSYTYTEM IM. ADAMA MICKIEWICZA

1. WSTĘP

Gdy mówi się o powiązaniach między uczelniami wyższymi myśli się zazwyczaj o twórcach tych powiązań i ich dziełach, będących wyrazem tych więzi. Działania te sprzyjają szybszemu rozwojowi współpracujących uczelni oraz całego środowiska naukowego i gospodarczego. Zjawiska te wystąpiły w sposób wyraźny w Poznaniu już w okresie międzywojennym. Więzi między Uniwersytetem Poznańskim z Akademią Ekonomiczną datują się od pierwszych lat powstania tej Uczelni. Były one szerokie, trwają nadal, uzewnętrzniają się we wspólnie wydawanym kwartalniku — Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym.

Trudno byłoby omówić wszystkie występujące więzi w krótkim szkicu¹. Stąd ograniczę się do najbardziej istotnych spraw, starając się uwypuklić wkład Uniwersytetu Poznańskiego do rozwoju Akademii Ekonomicznej. W moim przekonaniu wkład ten wyraża się w zasilaniu nowo utworzonej Uczelni swoimi profesorami i wykładowcami, we wspomaganiu długoletnich starań założycieli Uczelni, mających na celu uzyskanie praw akademickich, jak i w kształceniu przyszłych samodzielnych pracowników naukowych niezbędnych dla rozwoju utworzonej Uczelni. Spróbuję też zasygnalizować zjawiska świadczące o spłacaniu długu zaciągniętego przez Akademię Ekonomiczną.

2. POCZĄTKI AKADEMII EKONOMICZNEJ

Akademia Ekonomiczna w Poznaniu jest niejako młodszą siostrzycą UAM. Została założona jako Wyższa Szkoła Handlowa w 1926 r., a więc w siedem lat później po Uniwersytecie Poznańskim. Pismem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 19 VII 1926 r. zatwierdzo-

¹ Pisząc szkic oparłam się na opracowaniach jubileuszowych WSH, Ali, WSE i AE; Kronikach Miasta Poznania; Rocznikacli PTE; Rocznikacli WSE i AE, pracy: *Edward Taylor 1884 - 1964. Wartości niedoceniane a nieprzemijające*, PWN, Warszawa-Poznań, 1988, jak i na wspomnieniach pośmiertnych osób zasłużonych dla rozwoju Uczelni. Wykorzystałam też istniejące w Bibliotece Głównej spisy wykładów i składu osobowego. Pomocą służyły mi także rozmowy przeprowadzone z prof. dr hab. M. K. Pospieszalskim i mgr Hanną Maciejewską, wieloletnim b. dyrektorem Biblioteki Głównej AE.

no Statut WSH, plan nauczania i dyrektora Uczelni. Został nim dr Leonard Glabisz. Inauguracja odbyła się 12 X 1926 r. W rozwoju tej Uczelni można wyodrębnić cztery etapy, a mianowicie lata 1926 - 1938 — okres Wyższej Szkoły Handlowej, lata 1938 - 1950 — okres Akademii Handlowej; lata 1950 - 1974 — okres Wyższej Szkoły Ekonomicznej i trwający nadal okres Akademii Ekonomicznej, zapoczątkowany 1 X 1974 r.

U początku Uczelni stali ci wszyscy, którzy widzieli potrzebę utworzenia w stolicy Wielkopolski akademickiej uczelni handlowej. Potrzeba była bardzo silna, wielokrotniona pamięcią o bezskutecznych zabiegach Wielkopolan w czasie zaborów o utworzenie Uczelni wyższej. Poznań stanowił tradycyjne centrum pracy organicznej, a młodzież pierwszych roczników powojennych pragnęła dalej kontynuować tego rodzaju pracę. Myśl twórcza była pielęgnowana w Poznaniu w sposób widoczny od chwili założenia w 1857 r. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W latach dwudziestych warunki były sprzyjające, zwłaszcza że istniał od 1919 r. Uniwersytet Poznański, którego współtwórcami byli wybitni naukowcy wywodzący się głównie z Uniwersytetu "Jagiellońskiego i Uniwersytetu Lwowskiego. Byli oni gotowi wesprzeć nową Uczelnię, biorąc na siebie główną część odpowiedzialności związanej z kształceniem specjalistów potrzebnych życiu gospodarczemu, zwłaszcza że na terenach zachodnich i północnych Polski brakowało uczelni, która by przygotowywała wysoko wykwalifikowanych specjalistów do pracy w życiu gospodarczym.

Założycielem WSH była Izba Przemysłowo-Handlowa. Zasługi Izby są ogromne. Przyjmując na siebie funkcję założycielską Izba włączyła się w nurt pracy organicznej. Nie można o tym zapominać, zwłaszcza że podjęcie się trudu organizacyjnego pociągało za sobą udział w kosztach kształcenia i rezygnację z wielu intratnych działań. Prezesem Izby był wówczas dr Stanisław Pernaczyński, a wiceprezesem Franciszek Maciejewski. Pełnili te funkcje jeszcze przez kilkanaście lat, uczestnicząc w wielu troskach związanych z podjętym dziełem. Myśl utworzenia Uczelni rzucił Dyrektor Izby Stanisław Waschko. Jego inicjatywa znalazła akceptację władz Izby i poparcie dr Sylwestra Dybczyńskiego, naczelnika Wydziału Szkolnictwa Zawodowego Kuratorium Szkolnego w Poznaniu. Wszyscy ci współzałożyciele Uczelni w pełni zasługują na wdzięczną pamięć. Stanisław Waschko był przy tym osobiście zaangażowanym realizatorem budowy gmachu Uczelni. Budowa ta stanowiła konieczny warunek istnienia i rozwoju Uczelni. Potrzebne były własne sale wykładowe i biblioteka.

Wypada tu dodać, że swoją działalnością organizacyjną a także dydaktyczną S. Waschko był związany z Uczelnią przez prawie ćwierć wieku. Wykładał administracyjne ustawodawstwo przemysłowo-handlowe, celnictwo i reglamentację obrotu towarowego oraz handel zagraniczny. Sylwester Dybczyński prowadził wykłady z dydaktyki i metodyki nauk handlowych na Wyższym Kursie Pedagogicznym utworzonym przy Uczelni.

Wyższa Szkoła Handlowa była instytucją społeczną. Organizatorzy widzieli potrzebę dofinansowania jej działalności z funduszy organów samorządu gospodarczego, subwencji państwowych i darów osób prywatnych. W tym celu powołano Fundację Wyższej Szkoły Handlowej. Nadzór nad nią

sprawował Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Władzami Fundacji były Kuratorium Fundacji oraz jej Zarząd. Członków tych władz powoływali lub zatwierdzali Minister WRiOP, Rada Profesorów, Izba Przemysłowo-Handlowa i Prezydent m. Poznania.

Nowo utworzona Uczelnia była trzyletnią jednowydziałową wyższą uczelnią zawodową, bez praw akademickich. Studiujący mogli specjalizować się w wielu dziedzinach, a mianowicie w zakresie handlowym, bankowym, ubezpieczeń, konsularnym, komunikacyjnym, spółdzielczym i pedagogicznym. Absolwenci otrzymywali dyplom nauk ekonomiczno-handlowych, z podaniem specjalizacji tego działu z którego była napisana praca. Na podstawie tego dyplomu uzyskiwali prawa pierwszej kategorii w państwowej służbie cywilnej. W związku z tym, że Uczelnia nie miała praw akademickich, nie można było uzyskać tytułu magistra. Absolwenci mogli jednak otrzymać ten tytuł, zapisując się na III rok studiów Sekcji Ekonomicznej Uniwersytetu.

Studia na WSH cieszyły się dużym zainteresowaniem. W latach 1929 - 1938 ukończyło je blisko 1500 absolwentów. Odczuwali oni silną więź ze swoją Uczelnią i stąd już w 1930 r. utworzyli Stowarzyszenie Absolwentów Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Stowarzyszenie to przyczyniło się także do uzyskania praw akademickich przez Uczelnię w 1938 r.².

Uczelnia rozwijała się prężnie już w początkowym swoim okresie, i to mimo braku własnych samodzielnych pracowników nauki. W chwili uruchomienia Uczelni własnym, samodzielnym pracownikiem naukowym był tylko Witold Skalski. Chciałabym dodać, że był on jedynym profesorem w Polsce z zakresu rachunkowości.

W latach trzydziestych organizowano różne roczne kursy przy Uczelni. Były nimi Kurs dla Księgowych-Rewidentów, Wyższy Kurs Pedagogiczny, Wyższy Kurs Dziennikarski i Wyższy Kurs Ubezpieczeń Społecznych. Na podkreślenie zasługuje wprowadzony w 1934/35 tzw. rok pracy badawczej dla absolwentów, mający na celu pogłębienie wiedzy oraz specjalizację w danej dziedzinie. Na roku tym, stanowiącym niejako IV rok studiów prowadzono kilka wyższych seminariów (z ekonomii, analizy bilansów, geografii gospodarczej, statystyki, towaroznawstwa, prawa handlowego i ubezpieczeń). Warunkiem ukończenia tego roku było napisanie pracy seminaryjnej nadającej się do druku.

3. UDZIAŁ PROFESORÓW I WYKŁADOWCÓW UNIwersytetu Poznańskiego w procesie kształcenia

Wszystkie te innowacje można było wprowadzać dzięki dobrej współpracy z Uniwersytetem Poznańskim. Od samego początku Uniwersytet służył pomocą zasilając nowo utworzoną Uczelnię swoimi wykładowcami. Jest godne podkreślenia, że Senat UP sam podjął w tym kierunku odpowiednią

² Prezesami Stowarzyszenia w okresie międzywojennym byli: Witold Walkowski (1930 - 1932), Witold Sroczyński (1933), Edward Kwieciński (1934), Jaromir Weclawski (1935), Józef Mortka (1936 - 1937), Antoni Moskau (1938) i Tadeusz Kalkstein (1939).

uchwałę, którą w pełni aprobowało Ministerstwo WRiOP. Już w pierwszym roku akademickim 1926/27 w WSH wykładało siedmiu profesorów UP, a mianowicie Alfred Denizot - fizykę (do 1930/31), Antoni Korczyński — chemię organiczną (do 1930/31), Tadeusz Miłobędzki — chemię nieorganiczną (do 1928/29), Marian Nadobnik — statystykę, Stanisław Nowakowski — geografę gospodarczą, a w następnych latach także geografę handlową ziem polskich oraz geografę gospodarczą ZSRR (do 1937/38, potem zastąpił go Florian Barciński), Alfred Ohanowicz wykładał prawo cywilne ze wstępem do nauk prawnych (do 1933/34, od następnego roku zastąpił go Józef Górski). Antoni Peretiatkowicz wykładał naukę o państwie, a w następnych latach także prawo konstytucyjne i zarys ustroju administracyjnego, jak i ustrój polityczny i prądy polityczne w Polsce (na tle poglądów politycznych w Europie).

W miarę uruchamiania następnych lat studiów oraz rocznych wspomnianych kursów, wykłady w WSH podejmowali także inni profesorowie i wykładowcy Uniwersytetu Poznańskiego. W poszczególnych latach, aż do wybuchu drugiej wojny światowej najwięcej wykładów prowadził Edward Taylor. Wykładał on politykę przemysłową, zasady spółdzielczości, koniunktury gospodarcze, powojenne problemy gospodarcze oraz skarbowość i prawo skarbowe (tylko w 1936/37). Ten ostatni wykład prowadził aż do 1935/36 Emil Schmidt, a od 1937/38 — Jan Zdzitowiecki. Ekonomię społeczną do 1937/38 wykładał Stefan Zaleski. W 1938/39 wykład ten przejął Antoni Roszkowski (własny samodzielny pracownik naukowy). Ponadto Stefan Zaleski wykładał do 1937/38 zasady naukowej organizacji pracy. Stefan Rosiński miał dwa miejsca pracy — Uniwersytet i WSH. Wykładał pieniądź, kredyt, banki i giełdy (wykład ten przejął w 1935/36 po Tadeuszu Adamczewskim), politykę handlową, politykę przemysłowca oraz politykę komunikacyjną. Jan Hryniewiecki wykładał prawo handlowe, prawo morskie a dodatkowo, w niektórych latach handel zamorski, jak i ogólne zasady postępowania sądowego i prawo upadłościowe. Do 1930/31 procedury sądowe wykładał Bronisław Stelmachowski. Przedmiotem wykładu Bolesława Winiarskiego było prawo międzynarodowe. Julian Hubert wykładał ustawodawstwo pracy i ubezpieczeń społecznych a Stanisław Kasznica — prawo prasowe i autorskie. Józef Sułkowski wykładał prawo handlowe, wekslowe i czekowe do 1937/38, potem zastąpił go Józef Górski. Romuald Paczkowski wykładał prawo cywilne w latach 1937/38 - 1938/39 tylko na Kursie dla Księgowych-Rewidentów. Przedmiotem wykładów Tadeusza Szczurkiewicza były współczesne kierunki socjologiczne oraz socjologia pracy, a Floriana Znanieckiego — socjologia wychowania.

Przedmioty towaroznawcze były także wykładane przez profesorów i wykładowców Uniwersytetu. Julian Flatau, który stworzył podwaliny towaroznawstwa w Uczelni — wykładał technologię i towaroznawstwo chemiczne. Wykład ten przejął po nim w 1935/36 Alfons Krause. Kazimierz Celichowski wykładał towaroznawstwo tekstylne, towaroznawstwo rolnicze oraz metody badania towarów. Franciszek Magdziarski wykładał technologię mechaniczną i towaroznawstwo metalowe i budowlane.

Prowadząc Wyższy Kurs Pedagogiczny korzystano z pomocy profesorów prowadzących pedagogikę na Uniwersytecie. Stefan Błachowski wykładał

psychotechnikę, psychologię ogólną i pedagogiczną, a Stanisław Tync — współczesne prądy pedagogiczne. Wypada dodać, że kurs ten przekształcił się z czasem w Studium Pedagogiczne, które jest nadal kontynuowane.

Kończąc informację dotyczącą wykładowców uniwersyteckich działających w Wyższej Szkole Handlowej trzeba podkreślić, że w pierwszych dwunastu latach działania tej Uczelni główny trzon kadry nauczającej stanowili profesoria i wykładowcy Uniwersytetu. Najściślej i najdłużej spośród nich z WSH byli związani Marcin Nadobnik, Antoni Peretiatkowicz i Edward Taylor. Poza pracownikami Uniwersytetu pomocą w prowadzeniu wykładów służyli wybitni praktycy. Niektórzy z nich prowadzili również seminaria dyplomowe.

4. SZCZEGÓLNE ZASŁUGI PROFESORÓW UNIWERSYTETU DLA UCZELNI I KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

Szczególnie zasłużonym dla Uczelni był Antoni Peretiatkowicz. Habilitował się w 1914 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim z filozofii prawa. W 1919 r. został profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Poznańskiego w zakresie nauki o państwie i prawa publicznego. Mimo że był prawnikiem interesował się problematyką ekonomiczną. Będąc jednym z organizatorów Uniwersytetu Poznańskiego, został pierwszym dziekanem Wydziału Prawno-Ekonomicznego. W 1930 r. został powołany na dyrektora Wyższej Szkoły Handlowej, obejmując w niej Katedrę Prawa Państwowego. Pozostał jednak nadal profesorem UP. Odtąd czynił wszystko, aby WSH mogła spełnić warunki, które stały na przeszkodzie nadania jej praw akademickich.

Głównymi przeszkodami były zbyt mała liczba własnych profesorów, niedostateczne wyposażenie zakładów, jak i biblioteki Uczelni. Mając to na uwadze Antoni Peretiatkowicz wytrwale zabiegał o pozyskanie dla Uczelni wysoko wykwalifikowanych pracowników naukowo-dydaktycznych, jak i o podnoszenie poziomu nauczania. Systematycznie dbał także o stworzenie wszystkich wewnętrznych podstaw, umożliwiających otrzymanie praw akademickich. Wspierał go w tym zakresie Witold Skalski. Swoim autorytetem wspomagał Antoni Peretiatkowicz działanie sfer gospodarczych, młodzieży akademickiej i Stowarzyszenia Absolwentów, którzy także czynili starania o nadanie praw akademickich.

Podniesienie kierowanej przez niego Uczelni do rangi akademickiej nastąpiło w 1938 r. Przy okazji zmieniono, nazwę Uczelni na Akademię Handlową. Uzyskanie praw akademickich jest jego niewątpliwą i niezapomnianą zasługą, docenianą również przez absolwentów³. Wypada podkreślić, że w chwili otrzymania praw akademickich, z Uczelnią było związane dużo więcej profesorów UP niż na początku. Zwiększyła się też liczba własnych, samodzielnych nauczycieli akademickich, mających habilitację, byli nimi: Józef Górski, Stefan Rosiński, Antoni Roszkowski i Jan Wiertelak.

³ Absolwenci doceniając zasługi Antoniego Peretiatkowicza i współpracującego z nim Witolda Skalskiego zwrócili się do Senatu, aby w czasie Zjazdu z okazji 60-lecia Uczelni nadać salom wykładowym imiona pierwszych rektorów. Inicjatywa spotkała się z aprobatą i w czasie Zjazdu uroczystie nadano sali amfiteatralnej IV imię prof. Antoniego Peretiatkowicza, a sali amfiteatralnej V imię prof. Witolda Skalskiego.

Otrzymanie praw akademickich umożliwiło wybór Rektora. Pierwszym Rektorem w 1938 r. został Antoni Peretiatkowicz, łącząc w tym czasie godność Rektora UP (wybrano go na to stanowisko w 1936 r.). Pierwszym prorektorem został Witold Skalski. W 1939 r. A. Peretiatkowicz zrezygnował ze stanowiska Rektora w Akademii Handlowej, na jego miejsce wybrano Witolda Skalskiego. Prorektorem został Jan Wiertelak.

Antoni Peretiatkowicz położył również niezapomniane zasługi jako założyciel i wieloletni (od 1921 - do 1939) naczelny redaktor kwartalnika Ruch Prawniczy i Ekonomiczny (od 1925 r. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny) o zasięgu ogólnopolskim. Kwartalnik ten stał się z czasem wspólnym organem Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Handlowej. Dzięki niespożytej energii A. Peretiatkowicza, jego dużych umiejętności organizacyjnych i wytrwałej długoletniej pracy zostały stworzone możliwości publikowania prac naukowych dla prawników, ekonomistów i socjologów. Jest to niezwykle ważne dla rozwoju ośrodka naukowego, stanowiącego zaplecze dydaktyki na poziomie wyższym.

W okresie międzywojennym szczególne zasługi dla kształcenia nauczycieli akademickich w dziedzinie nauk ekonomicznych położył Edward Taylor. Przywiązywał on ogromne znaczenie do działalności pedagogicznej. Dbał o aktualność przekazywanej wiedzy, podkreślając przy tym na czym polega novum. Stopień doktora praw uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim. Habilitował się w 1917 r. na tymże Uniwersytecie z ekonomii politycznej. W 1919 r. został powołany na profesora ekonomii politycznej i nauki skarbowości na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Poznańskiego. Powołanie na profesora UP poprzedziło wydanie przez niego drugiej większej pracy teoretycznej: *Statyka i dynamika w teorii ekonomii*, (Kraków 1919), którą zapoczątkował główny nurt swojej działalności naukowej o charakterze ekonomiczno-metodologicznym.

Edward Taylor był twórcą "poznańskiej szkoły ekonomicznej" i należał do najwybitniejszych ekonomistów polskich bieżącego stulecia. Zawdzięczamy mu stworzenie już w 1922 r. wydawnictwa Poznańskie Prace Ekonomiczne, którego był redaktorem. W edycji tego wydawnictwa ukazało się do 1939 r. trzydzieści książek⁴.

Edward Taylor był organizatorem pierwszego w Polsce Studium Ekonomicznego. Wypracował oryginalną koncepcję uniwersyteckich studiów ekonomicznych. Z realizacją przyjętych koncepcji kształcenia ekonomicznego wiązała się jego troska o uzyskanie dla studiów najlepszych wykładowców, jak i zapewnienie studentom najlepszych warunków studiowania poprzez stworzenie świetnej biblioteki (księgozbiór będący do dyspozycji nauczających i studentów należał do największych w kraju). W gronie nauczających na tym studium znaleźli się wybitni ekonomiści, którzy byli także wykładowcami na WSH i AH. Byli nimi: Jan Rutkowski, Marian Nadobnik, Stanisław Nowakowski, Stefan Zaleski, Jerzy Libicki, Stefan Rosiński, Jan

⁴ Pierwszą wydaną w 1922 r. była praca Bolesława Kasprowicza: *Przemysł spirytusowy b. dzielnicy pruskiej w okresie etatyzmu*, a ostatnią — wydana w 1939 r. praca Stanisława Kaczkowskiego: *Teoria pieniądza J. M. Keynesa*. Wśród wydanych prac tylko dwie były pracami własnymi Taylora, wszystkie pozostałe należały do jego uczniów.

Zdzitowiecki, Witold Trąmpczyński, Stanisław Raczkowski (dr h.c. AE w 1993 r.) i Paweł Sulmicki.

Dzięki swej osobowości i głębokiej wiedzy Edward Taylor zdobył autorytet i skupił wokół siebie wybitnych ekonomistów. Byli nimi: Florian Barciński (dr h.c. AE w 1981 r.), Bolesław Kasprowicz, Józef Królikowski, Jerzy Lubowicki, Stanisław Raczkowski, Antoni Roszkowski, Józef Rzóśka, Antoni Skowroński, Witold Trąmpczyński, Jan Zdzitowiecki, Zbigniew Zakrzewski (dr h.c. AE w 1986 r.) i wielu innych. Wszyscy oni po drugiej wojnie światowej, a niektórzy już w okresie dwudziestolecia stali się samodzielnymi pracownikami naukowo-dydaktycznymi na uczelniach poznańskich, jak i w innych ośrodkach naukowych kraju.

Można więc powiedzieć, że dzięki Edwardowi Taylorowi Uniwersytet Poznański był kuźnią naukową promieniującą nie tylko na środowisko poznańskie, ale także na cały kraj. Patrząc z perspektywy czasu można przy tym powiedzieć, że dzięki Edwardowi Taylorowi, w latach międzywojennych, nauki ekonomiczne w Polsce zrobiły wielki krok naprzód, doganiając światową naukę⁵.

5. WIĘZI W OKRESIE PRZEMIAN USTROJOWYCH

Spróbuję z kolei przedstawić jakie wystąpiły więzi między Akademią Handlową a Uniwersytetem Poznańskim w okresie przemian ustrojowych po II wojnie światowej. Świadomie rezygnuję z bliższego omówienia tych więzi. Był to bowiem okres ciągłych i dość burzliwych zmian. Ograniczę się do zasygnalizowania najbardziej charakterystycznych rysów tych więzi.

Zanim jeszcze skończyły się działania wojenne, przebywający w Krakowie i jego pobliżu profesorowie i pracownicy Uniwersytetu Poznańskiego oraz Akademii Handlowej utworzyli w dniu 27 I 1945 r. (na spotkaniu w Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego) Tymczasową Komisję Administracyjną Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Handlowej w Poznaniu złożonej z 9 osób⁶. Działano więc wspólnie. Komisja ta w dniu 5 lutego przedłożyła Ministrowi Oświaty dr Stanisławowi Skrzyszewskiemu (który przybył do Krakowa po jego wyzwoleniu w dniu 18 I 1945 r.) swój memoriał i proponowaną listę delegacji, mającej udać się do Poznania celem przejęcia mienia i zakładów Uniwersytetu Poznańskiego jak i Akademii Handlowej. Z listy tej Minister wyznaczył 5 osób. Byli nimi profesorowie: J. Suszko, W. Kapuściński i J. Witkowski oraz A. Birkenmajer jako delegaci Uniwersytetu Poznańskiego, a prof. J. Górski jako delegat Akademii Handlowej.

Uruchomienie obu Uczelni poprzedziło zabezpieczenie bazy materialnej. Przystępując do uruchomienia Uczelni, zgodnie z otrzymaną instrukcją, po-

⁵ Absolwenci WSII i AII zachowali we wdzięcznej pamięci prof. Edwarda Taylora, wychowawcę kilku pokoleń ekonomistów. Z okazji GO-lcia Uczelni wystąpili do Senatu o nadanie jednej z ulic jego imienia. Inicjatywa została zrealizowana.

⁶ W skład Komisji weszli przedstawiciele Uniwersytetu Poznańskiego: prof. J. Suszko (przewodniczący), prof. Alfred Ohanowicz (wiceprzewodniczący), prof. Jan Witkowski (sekretarz), prof. T. Vetulani (wicesekretarz), prof. W. Kapuściński, prof. W. Klinger, dyrektor Biblioteki UP -A. Birkenmajer (członkowie). Przedstawicielami Akademii Handlowej byli: prof. Stefan Rosiński i prof. Józef Górski.

zostawiono na razie bez zmian przedwojenne zasady przyjmowania kandydatów na studia wyższe, warunki uzyskiwania stopni i tytułów naukowych, zasady tworzenia katedr i ich obsadę. Pozostawiono też swobodę w zakresie treści i metody prowadzenia wykładów, ćwiczeń praktycznych i seminariów. Stan ten nie trwał długo. Na podstawie wydawanych przez resort oświaty różnego rodzaju przepisów, uczelnie stopniowo traciły swoją niezależność i swobodę w ustalaniu programów nauczania.

Zadanie uruchomienia Akademii Handlowej przypadło Józefowi Górskiemu (dr h.c. AE w 1976 r.). Przybył on do Poznania 5 III 1945 r. Sytuacja była wyjątkowo trudna. Rektor Witold Skalski był w obozie koncentracyjnym w Buchenwaldzie i nie był znany jego los (wyzwolenie obozu przez wojska amerykańskie nastąpiło 11 IV 1945 r.). Potrzeba chwili wymagała działania. Zaledwie w 2 dni po przyjeździe J. Górskiego Kuratorium Fundacji Akademii Handlowej powierzyło mu tymczasowe kierownictwo Uczelnią w charakterze prorektora i akceptowało jego wnioski dotyczące spraw organizacyjnych i finansowych.

Niepowetowane straty osobowe poniosły obie współpracujące ze sobą uczelnie. Zginął od bomby w pierwszych dniach września Antoni Roszkowski, a przepadł bez wieści Jan Wiertelak. Po stronie Uniwersytetu też były straty spośród osób współdziałających przed wojną z WSH i AH. W ciągu marca i pierwszych dni kwietnia 1945 r. powróciło kilku własnych, samodzielnych pracowników naukowych (F. Barciński, A. Peretiatkiewicz, S. Waschko i J. Zdzitowiecki). Powrócili też S. Kasznica, M. Nadobnik i E. Taylor.

Mimo wielu trudności (gmach Uczelni był częściowo zniszczony), pod wpływem nalegania młodzieży już 16 IV 1945 r. uruchomiono skrócony rok akademicki 1944/1945, trwający z dwutygodniową przerwą wakacyjną, od 16 IV do 30 IX 1945 r. Tę niezwykłą prężność działania należy zawdzięczać doskonałej współpracy między obu uczelniami, entuzjazmowi kadry nauczającej i studiujących, jak i talentowi organizatorskiemu Józefa Górskiego. Był on przy tym jednocześnie pracownikiem Uniwersytetu Poznańskiego. We wrześniu 1945 r. wybrano go Rektorem Akademii Handlowej⁷. Był nim do 9 XII 1948 r. i ponownie w latach 1956/57 - 1958/59.

W 1945/46 uruchomiono 9 katedr z obsadą kierowniczą składającą się prawie w całości z własnych nauczycieli akademickich. Uruchomiono też Wyższe Studium Handlu Zagranicznego i Zagadnień Morskich, Wyższe Studium Ubezpieczeniowe i Wyższe Studium Pedagogiczne. Obsadę stanowili głównie wykładowcy spoza Uczelni, a w części także z Uniwersytetu Poznańskiego. Jednakże w coraz mniejszym stopniu pracownicy Uniwersytetu uczestniczyli w procesie dydaktycznym Akademii Handlowej. W 1945/46 Radę Profesorów AH stanowili Józef Górski (rektor), Stefan Rosiński (prorektor), Florian Barciński, Stanisław Kasznica, Marcin Nadobnik, Antoni Peretiatkiewicz, Józef Rzóśka, Witold Skalski, Edward Taylor, Stanisław Waschko, Jan Zdzitowiecki i Stefan Zardecki. W tymże roku na Akademii Handlowej i na trzech studiach uruchomionych przy uczelni wykładało tyl-

⁷ Wyboru tego dokonano po powrocie z obozu W. Skalskiego w lipcu 1945 r. i złożeniu przez niego rezygnacji ze stanowiska rektora.

ko 7 profesorów i docentów Uniwersytetu Poznańskiego. Byli nimi: Leon Babiński, Stefan Błachowski, Stanisław Kasznica, Marcin Nadobnik, Zygmunt Pietruszyński, Edward Taylor oraz Stanisław Tync (docent). Następca Jana Wiertelaka została doc. dr Rufina Ludwiczakówna. Gdy została powołana w 1946 r. na stanowisko profesora UP, następcą jej od 1948 r. został dr Franciszek Szelaż, pełniąc przy tym funkcję prorektora w latach 1949/50 - 1950/51.

Na skutek przyczyn mających swe źródła w przemianach ustrojowych zmieniał się bardzo szybko program nauczania i skład grona nauczającego. W 1949/50 w skład Rady Profesorów ze strony Uniwersytetu wchodził jedynie Stanisław Kasznica i Marian Nadobnik. (Po śmierci Mariana Nadobnika wykłady ze statystyki na Uniwersytecie i WSE prowadził Stanisław Waszak). Na przymusową emeryturę przeniesiono w 1949 r. Edwarda Taylora. Zlikwidowano jego wykład i Studium Spółdzielcze na Akademii Handlowej. Przystała istnieć Sekcja Ekonomiczna na Uniwersytecie Poznańskim. Przerwana została praca mająca na celu doktoryzowanie młodych kadr nauczających z zakresu nauk ekonomicznych.

Funkcję tę w stosunku do tych, którzy mieli już otwarte przewody doktorskie i zaawansowane prace przejął Marian Nadobnik. Został on promotorem Seweryna Kruszczyńskiego, Stanisława Smolińskiego i Janusza Wierzbickiego. Byli oni absolwentami obu uczelni. Po uzyskaniu doktoratu na stałe związali się z Akademią Handlową, która w miarę upływu czasu przekształciła się w Akademię Ekonomiczną. Seweryn Kruszczyński pełnił przy tym funkcje kierownicze na obu uczelniach. W latach 1951 - 1962 był kierownikiem Katedry Ekonomii Politycznej na Uniwersytecie Poznańskim. Na uczelni macierzystej był prorektorem w latach 1951/52, a rektorem w latach 1954/55 - 1955/56. Stanisław Smoliński pełnił funkcje prorektora w latach 1953/54 - 1955/56, 1962/63 - 1964/65, a rektora w latach 1965/66 - 1968/69. Janusz Wierzbicki był rektorem w latach 1987/88 - 1989/90.

Rektorami bądź prorektorami uczelni byli w latach 1945/46 - 1950/51 profesorowie ściśle związani współpracą ze Studium Ekonomicznym Edwarda Taylora. Byli nimi Florian Barciński i Stefan Rosiński. W latach 1945/46 - 1948/49 prorektorem był Stefan Rosiński. Florian Barciński piastował godność rektora od stycznia 1949 r. do końca roku akademickiego 1950/51. Przez wiele lat Zbigniew Zakrzewski (uczeń Taylora) był prorektorem w latach 1951/52 - 1955/56 oraz w latach 1965/66 - 1968/69. Funkcję rektora pełnił w latach 1959/60 - 1961/62. W latach 1962/63 - 1964/65 godność rektora przypadła Józefowi Rusińskiemu, uczniowi Jana Rutkowskiego, ściśle współpracującego w okresie międzywojennym z Edwardem Taylorem. Można więc powiedzieć, że praca dydaktyczno-naukowa przynosiła bogate owoce również na tym polu. Chciałabym dodać, że w latach 1956/57 - 1958/59 prorektorem Uczelni był Lucjan Pokorzyński — doktorant Antoniego Peretiatkowicza.

Jak sądzę na podstawie przedstawionych najważniejszych faktów dotyczących współpracy między Uniwersytetem Poznańskim a Akademią Ekonomiczną w Poznaniu, można powiedzieć, że więzi między obu uczelniami nabrały innego charakteru po II wojnie światowej. W okresie międzywojen-

nym Uniwersytet Poznański pełnił głównie usługi dydaktyczne pozwalające kształcić nowo utworzonej Uczelni specjalistów życia gospodarczego. Poziom tego kształcenia był wysoki. Jego gwarantem były duże umiejętności dydaktyczne i rozległa erudycja wykładowców. Wielu z nich było wybitnymi specjalistami znanymi także poza krajem. Po II wojnie światowej, z czasem pracownicy Uczelni stali się także wykładowcami Uniwersytetu. Ważnym elementem współpracy było także reaktywowanie w 1958 r. kwartalnika: Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny. Jest on nadal wspólnym organem obu uczelni.

Gdy patrzy się z perspektywy czasu na problemy kształcenia ekonomistów-praktyków w okresie przemian ustrojowych w Polsce nasuwa się następująca refleksja. W okresie tym udało się Akademii Ekonomicznej ocalić to, co najważniejsze. Myślę, że jest to także owoc więzi zadzierzgniętych między obu placówkami naukowo-dydaktycznymi już w okresie międzywojennym.

6. SPŁACANIE ZACIĄGNIĘTYCH DŁUGÓW

Doceniając wkład Uniwersytetu Poznańskiego do rozwoju Akademii Ekonomicznej nie można chyba pominąć kwestii spłaty tych długów przez AE wobec społeczności akademickiej. Proces ten bowiem istnieje, będąc normalnym zjawiskiem współdziałania wszystkich uczelni. Z tych właśnie powodów, jak i z przedmiotu opracowania ograniczę się tylko do zasygnalizowania najważniejszych dziedzin, w których to działanie następuje.

Zaraz po II wojnie światowej, gdy ważyły się losy Szczecina i nie było pewności czy zostanie on wcielony do państwa polskiego, Józef Górski podjął brzemienną w skutki polityczne decyzję. Uznał, że w mieście tym, w którym nie było dotąd żadnej wyższej uczelni należy niezwłocznie utworzyć uczelnię akademicką. Decyzja okazała się słuszna. Zaczątkiem istniejącego dziś ośrodka kultury i nauki stała się filia Akademii Handlowej w Poznaniu, która później usamodzielniała się. Uruchomiono ją w okresie gdy uczelnia macierzysta sama borykała się z trudnościami związanymi z odbudową i rozbudową gmachu Uczelni, jak i kompletowania zespołu nauczającego. Zapął i świadomość, że obowiązkiem uczelni ekonomicznej jest kształcenie przyszłych pracowników gospodarki narodowej pozwoliły przezwyciężyć trudności. Wypada tu dodać, że w zapoczątkowanym procesie tworzenia szkolnictwa wyższego w Szczecinie uczestniczyli także współpracujący z Uczelnią nauczyciele akademicy Uniwersytetu Poznańskiego.

Akademia Ekonomiczna z małego, choć prężnego ośrodka regionalnego przekształciła się w ośrodek znany nie tylko w kraju, ale i za granicą. Wydział Ekonomiczny AE został zaliczony do grupy A, czyli do grupy legitymującej się najlepszymi wynikami w pracy naukowo-badawczej. Kilku pracowników naukowo-badawczych zostało zaproszonych na stałych członków znanych międzynarodowych towarzystw naukowych, skupiających najwyższej rangi specjalistów z dziedziny demografii. Wielu profesorów jest zapraszanych celem wygłoszenia cyklu wykładów w znanych ośrodkach ekonomicznych państw europejskich, jak i w charakterze *visiting professor*

w renomowanych ośrodkach akademickich europejskich i pozaeuropejskich. Są też prowadzone wspólne badania naukowe w ośrodkach akademickich wielu państw (np. Austria, Holandia, Francja, Niemcy, Węgry i Wielka Brytania). Szeroka wymiana myśli naukowej z zagranicą przyczynia się także do szybkiego rozwoju naukowego pracowników Uczelni, wzbogacenia zbiorów bibliotecznych i wzmocnienia rangi Uczelni na arenie międzynarodowej.

Wszystko to sprawia, że Uczelnia przyciąga wielu pracowników naukowo-badawczych z całej Polski celem przeprowadzenia habilitacji. Szeroka jest także działalność w zakresie doktoryzacji. Doktoryzują się nie tylko własni pracownicy, ale także cudzoziemcy. Zapotrzebowanie jest duże, stąd uruchomiono Studia Doktoranckie.

Szeroko rozwija się też działalność dydaktyczna, zarówno na studiach dziennych, wieczorowych i zaocznych. Uczelnia przyciąga młodzież z całej Polski, mimo braku miejsc w domach akademickich. Nastąpiło też włączenie się do kształcenia studentów we wspólnych międzynarodowych ośrodkach dydaktycznych. Akademia Ekonomiczna stała się prężnym ośrodkiem kształcenia ustawicznego. Dużym powodzeniem cieszą się uruchamiane studia podyplomowe, których celem jest uzupełnienie i aktualizacja wiedzy z danej dziedziny.

Pracownicy naukowo-badawczy włączają się też w szeroki nurt współpracy z praktyką. Aktywność w tej dziedzinie wyraża się przede wszystkim w uczestnictwie w radach naukowych, organach doradczych na szczeblu centralnym i regionalnym, jak i pracach Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. W moim przekonaniu jest to ważna dziedzina działalności. Pozwala bowiem zrozumieć, że teoria z praktyką stanowią jedność.

LINKS BETWEEN THE ACADEMY OF ECONOMICS AND ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

S u m m a r y

The paper presents the contribution of the University in the development of the School of Economics has been outlined. In particular, this contribution manifested itself in the following: 1) provision of a number of professors and lecturers over the last dozen of years; 2) academic education provided to the students, mainly of economy, out of whom a number turned out to become individual researchers and scientists; 3) longtime support given to the School founders in their attempts to obtain academic rights for the School. Those links and collaboration initiated in the past proved long term and stable. They are reflected, among others in a jointly published scientific quarterly *Legal, Economic and Sociological Review*. Among those personalities of merit who rendered particularly valuable services were: Edward Taylor, an outstanding teacher, academic guide to a number of future scholars in economy and creator of Poznań Economic School, Antoni Peretiakiewicz, an excellent organiser of the School's activity at its initial stage, and Józef Górski, a talented organiser of the School's life at the stage of system transformations. The final part of the paper describes the manner in which the School's debt towards the academic society is currently being repaid.